

ČEŠKOSLOVAŠKA UMETNOST V ZBORNIKU ZA UMETNOSTNO ZGODOVINO

MOJCA JENKO

V slovenskem umetnostnozgodovinskem svetu smo v obdobju obletnic. Praznovali smo šestdesetletnico ustanovitve stolice za umetnostno zgodovino na ljubljanski univerzi; prav tako smo slavili šestdeset let obstoja slovenskega umetnostnozgodovinskega društva. Društvo je bilo ustanovljeno leta 1920; na njegovem prvem občnem zboru še istega leta pa je bilo sklenjeno, da prično z izdajanjem znanstvenega glasila s preprostim in jasnim naslovom Zbornik za umetnostno zgodovino.¹ Prva številka glasila je izšla naslednje leto in tako se nam letos obeta še en jubilej.

Ob tej priložnosti bi se našemu Zborniku lahko nekoliko bolj posvetili ne le z imenitnejšo številko v jubilejnem letu, temveč tudi z obdelavo oziroma analizo opusa, ki so nam ga posredovale tako predvojne kot tudi povojne številke.

Posvetila sem se češkoslovaški umetnosti ter pomembnim češkim in slovaškim umetnostnim zgodovinarjem, ki so svoji domači umetnosti poiskali pravo in dovolj vidno mesto v okviru evropske umetnostne zgodovine. Za popularnost češkoslovaške umetnosti je poskrbela generacija strokovnjakov, ki se je izsolala v t. i. dunajski šoli. Tako so bili kolegi in prijatelji naših, tudi na Dunaju študirajočih utemeljiteljev moderne slovenske umetnostne zgodovine. Vezi, ki so se stkale med slovanskimi rojaki v študentskih letih, so se ohranile in razvile v plodno strokovno sodelovanje, kar je vidno tudi v objavljenih delih v Zborniku.

Gradivo, ki obravnava češkoslovaško umetnost, je zelo raznovrstno in se je izoblikovalo nekako v pet skupin: prvi dve zajemata razprave, ki govore o češkoslovaški umetnosti in ki povezujejo naš kulturni prostor z njihovim; tretja skupina zajema razstave na naših tleh, ki so prikazovale dosežke umetnostne kulture na Češkoslovaškem v različnih obdobjih; zadnji dve skupini pa nam prinašata raznovrstne krajše novice ter bibliografske novice. Tako je bilo moč sestaviti nekakšen katalog v obliki petih prilog, ki so dodane na koncu sestavka; na temelju le-teh se je izoblikoval tudi komentar v petih poglavjih.

RAZPRAVE O ČEŠKOSLOVAŠKI UMETNOSTI
(bibliografija 1., 2.)

Tovrstni prispevki v Zborniku so bili zelo redki, saj imamo opraviti le z dvema razpravama. Prva (Moderna češka umetnost) datira v leto 1924, ko je razstavljal v Ljubljani društvo Mánes.² Ob tej priložnosti je Antonín Matějček, prijatelj naše velike trojice umetnostnih zgodovinarjev, Izidorja Cankarja, Vojeslava Moleta in Franceta Steleta, objavil razpravo, ki nas seznanja z njihovo umetnostjo v času od devetdesetih let 19. stoletja do dvajsetih let našega,

na področju vseh treh likovnih vej. Članku je priloženih tudi 25 reprodukcij različnih avtorjev, ki imenitno ilustrirajo obravnavano gradivo.

V to skupino sodi še razprava, ki jo najdemo v t. i. Steletovem zborniku iz leta 1959; ta zajetni zvezek glasila s članki in razpravami znanih evropskih umetnostnih zgodovinarjev je posvečen petinsedemdesetletnici nestorja slovenskih umetnostnih zgodovinarjev. Razprava obravnava razvoj plastike na čeških tleh od paleolita do 15. stoletja in je delo V. V. Stecha. Originalni naslov se glasi *Plastické problémy v nejstarší české skulptuře*, saj je bil objavljen v češčini in ilustriran s 23 reprodukcijami.

RAZPRAVE, KI POVEZUJEJO NAŠ KULTURNI
PROSTOR S ČEŠKOSLOVAŠKIM
(bibliografija 3.—8.)

V tem poglavju se srečamo s sedmimi razpravami, od katerih je kar šest objavljenih v Zborniku stare vrste. Glavnino predvojnih razprav predstavljajo dela Franceta Mesesnela, ki obravnavajo korespondenco Janeza in Jurija Šubica z njunim češkim stanovskim kolegom in prijateljem Vojtěchom Hynaisom.³ Brata Šubica sta se s kasnejšim predstavnikom generacije praškega Národnega divadla seznanila ob

Vojtěch Hynais, Portret Janeza Šubica

obisku Dunaja s svojim učiteljem Janezom Wolfom. Kasneje je to trojico vodila bolj ali manj skupna študijska pot po Italiji. Postali so veliki prijatelji in so tesne stike vzdrževali tudi, ko jih je pot usode vodila vsakega po svoje. Avtor razprav si je zastavil nalogo razjasniti in osvetliti pota ter opus sinov Poljanske doline. Končni rezultat je bila monografija o Janezu in Juriju Šubicu; kot vmesne stopnje h končnemu cilju pa so rezultati manjših razprav. Med njimi je še ena, objavljena v Zborniku, in sicer z naslovom »Brata Šubic in češka umetnost«, ki ima priložene tudi tri reprodukcije Hynaisovih del. Pomen zveze s češko sodobno umetnostjo za naša brata-slikarja najbolje označuje zaključek razprave, ki je podan s temi besedami: »Stik s Čehi in njihovo generacijo Národného divadla je oba Šubica dvignil iz naše preživele kulturne atmosfere ter jima dal priliko sodelovanja pri veliki umetniški nalogi, ki je bila izraz splošne volje zavednega slovenskega naroda. S tem se je kulturna podlaga premaknila tudi za Slovence. Brata Janez in Jurij Šubic sta v zvezi s češko umetnostjo dozorela ter pričela ustvarjati za naše nastajajoče meščanstvo z narodnim obeležjem. Pri Čehih nista našla izpolnitve svojih umetniških teženj; našla sta pa sorodna stremjenja, le da v splošnejši meri in z mogočnimi kulturnimi sredstvi.«⁴

Ostali sta nam še dve predvojni razpravi. Prva (Brnski zvonar Jan Krstnik Mellack) je delo Františka Stranyja in govori o našem slovenskem rojaku, ki je bil doma iz Branika (Rihemberga) na Goriškem; pot ga je vodila na Moravsko, kjer je postal leta 1691 brnski meščan; v njegovi novi domovini je ohranjenih trinajst zvonov, datiranih pred leto 1700. Druga razprava (Stara slika Rojstva v Narodni galeriji) pa govori o razvoju ikonografskega motiva Jezusovega rojstva na Češkem v 14. stoletju in njegovem vplivu na sosednje dežele. Povod tej razpravi je bila slika Jezusovega rojstva, ki je visela v ljubljanski Narodni galeriji, v takratnem kabinetu tujcev.⁵ Izidor Cankar, avtor razprave, v zaključku postavi naš primer v osemdeseta leta 14. stoletja in ga pripiše neznanemu češkemu mojstru. Kot primerjalno gradivo to objavljeno delo spremljajo reprodukcije Jezusovih rojstev različnih avtorjev tistega časa, med katerimi so s po enim primerom zastopani Vyšebrodski mojster, neki naslednik Třebonskega mojstra in zasilno imenovan Češki mojster iz okrog 1380.

Posvetimo se še zadnji razpravi tega poglavja (Skulptura Parlerovog kruga u zagrebačkoj katedrali), objavljeni v povojnem času. Anđela Horvat je izdelala natančen katalog plastičnega okrasja, ki nas zanima, nato pa si je zastavila vprašanje, kako je tak tip plastike in način postavitve le-te zašel v Zagreb. Avtorica se sklicuje na osebno poznanstvo zagrebškega nadškofa Eberharda s samim Sigismundom Luxemburškim in kot rezultat teh osebnih stikov naj bi parlerjanska umetnost segla tako daleč na jug.

RAZSTAVE ČEŠKOSLOVASKE UMETNOSTI PRI NAS
IN ODMEVI NANJE
(bibliografija 9.—46.)

Pri zgoraj obravnavanih razpravah smo opazili, da jih velika večina datira v čas pred drugo svetovno vojno; v tem poglavju pa smo soočeni z nekoliko drugačno sliko: opraviti imamo z osmimi razstavami (bibl. 9.—17.) s področja češkoslovaskega umetnostnega snovanja različnih obdobij, od katerih jih je kar pet gostovalo v naših likovnih razstaviščih po vojni, in sicer v veliki večini v Ljubljani. Tip razstav lahko označimo kot pregledni; po vsebini pa bi jih mogli ločiti v sodobne, ki so prevladovali, in take, ki so prikazovale že nekoliko oddaljena obdobja.

Morda se je bralcu zastavilo vprašanje, kako so sodobniki sprejemali te razstave. Tudi ta odgovor se skriva v Zborniku, in sicer v rubriki Bibliografija. Tu je omenjena vrsta člankov objavljenih v sodobnem časopisju; tako se je pred vojno za češkoslovasko umetnost najpogosteje zanimal Slovenec, sledita pa še Narodni dnevnik in Jutro; v povojnem času pa novice in komentarje o tovrstnih razstavah prinašajo z nekoliko manjšo intenzivnostjo, v primeri z obdobjem pred vojno, Delo, Dnevnik in Naši razgledi.

NOVICE
(bibliografija 47.—55.)

Sem sodijo nekrologi in podobne vesti ter sporočila ob nešteti obletnicah umetnikov in umetnostnih zgodovinarjev. France Mesesnel nam leta 1925 sporoča, da je umrl češki kipar Jan Štursa⁶ ter da je društvo Mánes v Pragi priredilo razstavo umrlega slikarja Miloša Jiránka.⁷ Isti avtor nam leta 1937 sporoča tudi o smrti Františka Žákavca, profesorja bratislavske univerze, ki se je posvečal češkoslovaski umetnosti 19. stoletja ter kritiki, s katero je »ustvaril klasično merilo dobrega kritika«⁸ v svoji deželi. Poslednji nekrolog o češkoslovaskih umetnikih in umetnostnih zgodovinarjih pa moramo prebrati v Zborniku iz leta 1970, ki ga je prispeval Franc Stelé. Govori o življenju in delu znanega umetnostnega zgodovinarja Antonína Matějčka, profesorja praške univerze, ki se je posvečal domačemu srednjemu veku. Prispevek ima na koncu priložen tudi seznam najpomembnejše pokojnikove bibliografije.

Vsekakor pa je Zbornik na Slovensko prinesel tudi nekaj slavnostnih novic (bibl. 51.—55.) Vrtijo se okrog jubilejev vidnih češkoslovaskih umetnikov, in sicer petdesetletnice Maksa Švabinskega⁹ in sedemdesetletnice Vojtěcha Hynaisa. Svoja jubileja sta praznovala leta 1924; spomnilo se ju je tudi naše takratno časopisje kot Ljubljanski zvon, Jutro in Slovenski narod.

KNJIGE, ČLANKI, REVIIJE
(bibliografija 56.—84.)

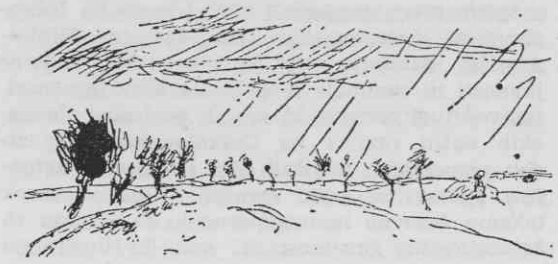
Umetnostnozgodovinska bibliografija, ki jo prinaša Zbornik, nas seznanja z raznimi novi-

mi knjigami ter zanimivimi članki, ki so izšli v najrazličnejših bolj ali manj strokovnih glasilih in revijah. Ravno na tem področju se najlepše kaže dokajšnje zanimanje slovenske javnosti, oziroma natančneje rečeno zanimanje sestavljalca bibliografije vsake številke posebej za to ali ono področje. Ob pogledu na češkoslovaško bibliografijo, ki jo prinaša naše glasilo, zapazimo veliko večje zanimanje v starih, se pravi, predvojnih Zbornikih, medtem ko je zanimanje po osvoboditvi precej padlo. K temu je veliko pripomogel v prvi vrsti France Mesesnel, ki je mnogo prispeval k bibliografijam predvojnih števil. Zavedati se moramo, da je bil s preučevanjem življenja in dela naših slikarskih bratov Šubic tesno povezan tudi s polpreteklo in sodobno češkoslovaško umetnostjo. Tako se ni čuditi, da nam prav France Mesesnel edini prinaša vesti o češkoslovaških na novo ustanovljenih umetnostnih revijah in nas seznanja z vsebino posameznih števil (bibl. 78.—84.)

Večje zanimanje za umetnost češkega in slovaškega naroda pred vojno nam kaže tudi ne preveč obširen seznam novih knjig (bibl. 56. do 62.). V vseh enaintridesetih Zbornikih, kolikor jih je izšlo do danes, je moč zaslediti sedem tovrstnih novitet, od katerih le dve datirata v povojni čas. Njihova vsebina je raznovrstna: v dveh se avtorja ukvarjata s področjem arheologije, saj obravnavata neolitško plastiko in bronaste sekire jadranskega tipa na Češkem; področje etnologije pokriva knjiga, ki govori o ljudskem stavbarstvu na Slovaškem; edino knjigo, ki obravnava umetnost novega veka, in sicer baročno umetnost na Češkem, pa je predstavil in ugodno ocenil Sergej Vrišer. Preostale tri knjižne novosti obravnavajo domačo, češkoslovaško umetnost srednjega veka; opraviti imamo z dvema Matějčkovima knjigama o knjižnem slikarstvu ter delom Alberta Kutala, ki obravnava srednjeveško plastiko.

Preostanejo nam še članki (bibl. 63.—77.), omenjeni med umetnostnozgodovinsko bibliografijo s področja češkoslovaške umetnosti. Le-ti so bili objavljeni tako pri nas kakor tudi v Pragi in Bratislavi, tako v slovenščini kot tudi v češčini, slovaščini in nemščini. Obravnavane članke bi mogli razdeliti v dve skupini: v prvi naj bi bili najrazličnejše vsebine, v drugi pa tisti, ki obravnavajo delo in življenje našega arhitekta Jožefa Plečnika, ki je deloval tudi na Češkem.

Članki prve skupine nam prinašajo najrazličnejše umetnostne novice: dve biografiji, in sicer o kiparju Františku Bíleku¹⁰ in slikarju Josefu Mánesu,¹¹ nekaj besed o umetnosti 19. stoletja in o moravskem umetnostnem združenju. Ta dela so prišla izpod peres Franceta Mesesnela, Franceta Steleta in nekega pisca, ki se je podpisal z začetnicama M. B., objavljena pa so bila v Jutru, Dom in svetu in bratislavskem Svobodaru. O Plečniku pa so pisali tako naši kot češkoslovaški strokovnjaki; svoje članke sta objavljala pri nas v Dom in svetu France Mesesnel in France Stelè, v češkoslovaških Volné

MODERNA ČEŠKA UMETNOST.

Zgodovina moderne češke umetnosti je od devetdesetih let dalje v tesni zvezi z umetniškim društvom, ki je zapisalo na svoj ščit ime genialnega Josefa Mánesa, osvoboditelja češke umetnosti od ponižanja in umetniške ozkosrčnosti v prvi polovici devetnajstega stoletja. Društvo upodablajočih umetnikov „Mánes“, ki je stopilo v življenje leta 1837., je delovalo od začetkov za okrepitev in poglobitev umetniškega življenja na Češkem v dveh smereh; v svoji kolektivni volji po prerodu umetnosti je čuvalo tradicijo, a je nje dobrine ocenjevalo in merilo kritično, brez ničemurnega samoljubja, odpiralo pa je obenem tudi pogled v Evropo, da bi tokovi svetovne atmosfere razbijali medlo ovzdušje pod političnim in kulturnim pritiskom živeče države. Do leta 1848. se je umetnost na Češkem razvijala pod enostranskim vplivom sterilne nemške umetnosti in šele to leto, ki je prineslo češkemu narodu kratak sen o svobodi in samostojnosti, je zrazilo stoletne vezi, s katerimi je bila Češka spojena v najbližje nemško sosesstvo. Tedaj je odšel Jaroslav Čermák v Belgijo in Francijo, da se nauči slikarskih metod zapadne umetnosti in je v tujem okolju postal monumentalni pripovedovalec jugoslovanske epopeje, zgodovinske in sodobne, navdušen slikar junaškega življenja Crnogorcev in Hercegovcev, izražajoč na ta način z romantičnim govorico večno hrepenenje Čehov po svobodi in življenju v plemenskem in narodnem duhu. Na zapad je potoval Antonín Chitussj, da osvobodi

Prva stran kataloga razstave Mánes, Jakopičev paviljon, avgust—september 1924

Sméry in Časopisu katoličkého duhovenstva Janak Pavel in Vojeslav Molè, medtem ko so v na Češkoslovaškem izhajajoči časopis Prager Presse svoje članke prispevali od naših Joža A. Glonar in Stanko Vurnik, od Čehov pa J. Pečírka in V. V. Štech. Iz objavljenih člankov je razvidno, da je vladalo pred vojno, ko so bili vsi objavljeni, veliko zanimanje za češkoslovaško umetnost tudi med slovensko javnostjo. O umetnostnem dogajanju naših slovanskih bratov so pisali ne le ob priložnostnih razstavah (F. Stelè, Dílo Josefa Mánesa), temveč iz osebnega zanimanja.

Na splošno lahko ugotovimo, da se je naša strokovna javnost pred vojno vsekakor bolj zanimala za češkoslovaško umetnost. Taka ugotovitev je rezultat zgoraj navedene analize. Če pogledamo med razstave, nam oko zastane na dveh pomembnih, in sicer pri razstavi Mánes, ob kateri je izšla tudi pomembna Matějčkova razprava, in pri razstavi češkoslovaškega stavbarstva; med članki, ki povezujejo naš kulturni prostor s češkoslovaškim, dominirajo dela Franceta Mesesnela v zvezi z delovanjem bratov Šubic; kot posledica tega zanimanja se najdejo v Zborniku tudi krajše novice in notice istega avtorja, ki govore v glavnem o sodobnih češkoslovaških umetnikih. Iz vsega tega vidimo, da so se naši strokovnjaki posvečali problemom in

z zanimanjem sprejemali tudi delo svojih češko-slovaških kolegov, kar nam razkriva Bibliografija. Zanimivo pa je, da naše kulturne javnosti ni zanimala le češkoslovaška umetnost, temveč tudi odmevi, ki so bili posledica slovenskih naših razstav na Češkolovaškem in izidov pomembnih knjižnih del slovenskih avtorjev. Postavi se nam vprašanje, kje je vzrok takemu časovno nesorazmernemu zanimanju za češkoslovaško umetnost pri nas. Za ilustracijo naj še omenim, da po vojni razen razstave o češkem in slovaškem slikarstvu med vojnama ter razprave o parlerjanski plastiki zagrebške katedrale ni omembe vrednih prispevkov; le med Bibliografijo se najde sem in tja kakšno pomembnejše delo.

Menim, da bi mogli vzrok takemu stanju iskati predvsem v zanimanju za Češkoslovaško in njeno prestolnico ter v osebnem znanstvu naših umetnostnih zgodovinarjev z njihovimi. Praga je med obema vojnama kot staro univerzitetno mesto z večstoletno tradicijo pritegovala naše ljudi. Po prvi svetovni vojni, ko smo se otresli avstro-ogrske nadvlade, smo se rajše odpravili študirat k nam narodnostno bližjim Čehom in Slovacom kot na nemški Dunaj.

BIBLIOGRAFIJA

1. Antonín Matějček, Moderna češka umetnost, ZUZ IV. sv. 1924, 8—32.
2. V. V. Štech, Plastičké problémy v nejstarejší češké' skulptuře, ZUZ V.—VI. n.v. 1959, 185—207.
3. France Mesesnel, Janez Šubic Vojtěchu Hynaisu, Korespondenca 1877-84, ZUZ II. 1922, 73—95.
4. Isti, Korespondenca Janeza in Jurija Šubica, Jurij Šubic Vojtěchu Hynaisu, ZUZ VII. 1927, 19—42, 160—172.
5. František Stráný, Brnski zvonar Jan Krstník Mellack, ZUZ X. 1930, 21—34.
(Razprava omenjena tudi med bibliografijo za leto 1929 in 1930 v istem ZUZ).
6. Izidor Cankar, Stara slika rojstva v Narodni galeriji, ZUZ XIII. 1934-35, 1—9.
7. France Mesesnel, Brata Šubic in češka umetnost, ZUZ XIV. 1936-37, 1—19.
8. Andela Horvat, Skulptura Parlerovog kruga u zagrebačkoj katedrali, ZUZ V.—VI. n.v. 1959, 245—267.
9. Češko-jugoslovska grafika, XX. umetnostna razstava, Jakopičev paviljon, Ljubljana; ZUZ I. 1921, Razstave, 197—198.
10. Razstava »Mánés«, Jakopičev paviljon, Ljubljana; ZUZ IV. 1924, Razstave, 162.
11. Razstava »Mánés«, Zagreb; ZUZ IV. 1924, Razstave, 219.
12. Razstava češkoslovaškega stavbarstva, Jakopičev paviljon, Ljubljana; ZUZ XII. 1932-33, Razstave v letih 1928-30, 134.
13. Češko steklo, Beograd; ZUZ VIII. n.v. 1970, Umetnostnozgodovinska bibliografija za leto 1967, Razstave-skupinske. 323.
14. Sodobna češka grafika, Moderna galerija, Ljubljana; ZUZ X. n.v. 1973, Umetnostnozgodovinska bibliografija za leto 1969, Razstave-skupinske, 224.
15. Češka umetnost, Mestna Galerija, Ljubljana; ZUZ XI.—XII. n.v. 1974-76, Umetnostnozgodovinska bibliografija za leto 1970, Razstave-skupinske, 262.
16. Češka umetnost 17. in 18. stoletja, Beograd; ZUZ XIII. n.v. 1977, Umetnostnozgodovinska bibliografija za leto 1972, Skupinske razstave, 251.
17. Češko in slovaško slikarstvo med vojnama, Narodna galerija, Ljubljana; ZUZ XIV.—XV. n.v. 1978-79, Narodna galerija v letih 1977 in 1978, 290.
18. J. A. Glonar, Mánés in »Mánés«, O priliki razstave v Jakopičevem paviljonu, Slovenec št. 192 (23. VIII.); ZUZ IV. 1924.
19. F. Mesesnel, Razstava Mánés. I. Slikarstvo, Jutro št. 226 (25. IV.); II. Kiparstvo, št. 232 (2. X.); III. Grafika in arhitektura, št. 239 (10. X.); ZUZ IV. 1924.
20. S. Vurnik, Razstava češke moderne umetnosti, Nar. dnevnik št. 217 (26. IX.); ZUZ IV. 1924.
21. Anonim., H kritiki o razstavi češke moderne umetnosti v Jakopičevem paviljonu, Nar. dnevnik št. 219 (28. IX.); ZUZ IV. 1924.
22. F. Stelè, Razstava češke moderne umetnosti, Slovenec št. 204 (6. IX.), št. 205 (7. IX.), št. 208 (12. IX.); ZUZ IV. 1924.

Naslovna stran razstavnega kataloga Češko-jugoslovske grafike, Jakopičev paviljon, januar 1922

23. XY, Mánesova razstava. Ob otvoritvi: Razstava društva čeških umetnikov »Mánes«, Slov. narod št. 185. (14. VIII.); ZUZ IV. 1924.
24. XY, K razstavi društva čeških upodabljalnih umetnikov »Mánes« v Ljubljani, Nar. dnevnik št. 182 (15. VIII.); ZUZ IV. 1924.
25. XY, »Mánes« v Ljubljani, Jutro št. 192 (15. VIII.); ZUZ IV. 1924.
26. XY, IV. razstava Narodne galerije v Ljubljani, Slovenec št. 187 (17. VIII.); ZUZ IV. 1924.
27. XY, Znamenita razstava češke umetnosti v Ljubljani, Tabor št. 193 (29. VIII.); ZUZ IV. 1924.
28. M. D. Gurić, Moderna češka likovna umetnost, Jug. Njiva VIII., II, br. 12, 461-64; ZUZ V. 1925.
29. O Koníček, O výstavách »S. V. V. Mánes« v Jugoslavii, Volné Směry XXIII., 8; ZUZ V. 1925.
30. R. Marković, Mánes, Raskrsnica IV., br. 21-22, 78-81; ZUZ V. 1925.
31. J. Miše, Izložba čehoslovačkog likovnog udruženja »Mánes«, Književna republika II., br. 4. 184-87; ZUZ V. 1925.
32. M. K., Izložba češke moderne umetnosti, Srpski književni glasnik knj. XIV., br. 2, 158; ZUZ V. 1925.
33. T., Izložba češke moderne umetnosti, Pokret II., 194, br. 39, 40; ZUZ V. 1925.
34. —, Mánesove razstave v Jugoslaviji, Nar. dnevnik št. 110 (12. VI.); ZUZ V. 1925.
35. K. Dobida, Razstava češkoslovaškega stavbarstva, Ljubljanski zvon XLVIII, št. 6, 380-381; ZUZ VIII. 1928.
36. S. Vurnik, Razstava češkoslovaškega stavbarstva, Slovenec št. 48 (26. II.); ZUZ VIII. 1928.
37. Isti, Moderna arhitektura, Slovenec št. 65 (17. III.); ZUZ VIII. 1928.
38. Isti, Otvoritev razstave češkoslovaškega stavbarstva v Ljubljani, Jutro št. 49 (26. II.); ZUZ VIII. 1928.
39. R. Kregar, Sodobna češkoslovaška arhitektura, Arhitekt 1933, 3-8; ZUZ XIII. 1934-1935.
40. H. Štular, Tri razstave v Beogradu, Češko steklo, zraven pa keramika in srbske preproge, Delo IX., 16. XII. 1967, 19; ZUZ VIII. n.v. 1970.
41. A. Bassin, Sodobna češkoslovaška grafika, N. Razgl. XIII., št. 6, 22. III. 1969, 173-174; ZUZ X. u.v. 1973.
42. J. Mesesnel, Češka grafika je bila nekoč vodilna, Delo XI., št. 63, 6. II. 1969, 5; ZUZ X. n.v. 1973.
43. I. Subotič, Beograjska likovna kronika, Sin-teza 13/14, 1969, 138-9; ZUZ X. u.v. 1973.
44. A. Bassin, Sodobna češkoslovaška umetnost, N. Razgl. XX., št. 14, 17. VIII. 1970, 433; ZUZ XI.-XII. n.v. 1974-76.
45. J. Mesesnel, Sodobna češka umetnost, Delo XII., št. 157, 12. VI. 1970, 5; ZUZ XI.-XII. n.v. 1974-76.
46. B. Pogačnik, Čehi v Beogradu, V Pragi so pripravili dragoceno zbirko umetnin iz 17. in 18. stoletja, Delo XIV., št. 57, 29. II. 1972, 6; ZUZ XIII. n.v. 1977.
47. F. Mesesnel, Jan Štursa, ZUZ V. 1925, Razno, 79.
48. Isti, Društvo »Mánes« je razstavilo dela rano umrlega slikarja Miloša Jiráneka, ZUZ V. 1925, Razstave, 78.
49. Isti, František Zákavec, ZUZ XIV. 1936-1937, Kronika, 39-41.
50. F. Stelè, Dr. Anotnín Matějček, ZUZ VIII. n.v. 1970, Nekrologi, 255-256.
51. F. Kozak, K petdesetletnici češkega slikarja Maksa Švabinskega, Ljubljanski zvon XLIV, št. 5, 317-19; ZUZ IV. 1924, Bibliografija 1924, Razprave.
52. S. Vurnik, Sedemdesetletnica Vojtěcha Hynaisa, Jutro št. 253 (26. X.); ZUZ IV. 1924, Bibliografija 1924, Biografije.
53. — Hynaisov jubilej, ZUZ IV. 1924, Bibliografija 1924, Razno, 220.
54. —, Jubilej nestorja čeških slikarjev (Sedemdesetletnik V. Hynais), Sl. narod št. 288 (18. XII.); ZUZ V. 1925, Bibliografija, Biografije.
55. F. Mesesnel, V Pragi so priredili ob priliki Hynaisove sedemdesetletnice veliko razstavo mojstrovih del, ZUZ V. 1925, Bibliografija, Razstave, 78.
56. Antonín Matějček, La Passionnaire de l'Abbesse Cunigonde, Prague 1922; ZUZ III. 1923, Bibliografija, Književnost, 73.
57. Albín Strocký, Neolithická plastika v Čechách, Praha; ZUZ IV. 1924, Bibliografija, Knjige, 210.
58. J. Schráníl, Bronzové sekyry jadranského typu v Čechách, Praha; ZUZ IV. 1924, Bibliografija, Knjige, 210.
59. Josip Vydra, Lidové stavitelství na Slovensku, Praha 1925; ZUZ VI. 1926, Bibliografija, Književnost, 126.
60. Antonín Matějček, Velislavova bible a její místo ve vývoji knižní ilustrace gotické, Praha 1926; ZUZ VII. 1927, Bibliografija, Književnost, 46-47.
61. Albert Kutal, České gotické sochařství 1350-1450, Praha 1962; ocenil E. Cevc v Argu IV.-VI., 1965-67, 47-49; ZUZ VIII. n.v. 1970, Bibliografija, Knjižne ocene, 320.
62. Olbrich Blažiček, Barockkunst in Böhmen, Artia, Praga 1967; ocenil S. Vrišer v ZUZ X. n.v. 1973, Bibliografija, Knjižne ocene, 209-210.
63. M. B., Češke umetnostne novice, Jutro, št. 260 (6. XI.); ZUZ III. 1923, Bibliografija 1923, Razno.
64. F. Mesesnel, František Bílek, Dom in svet 37, št. 3, 119-124; ZUZ IV. 1924, Bibliografija 1924, Biografije.
65. F. Stelè, Almanach Sdružení výtvarných umělců morav, Dom in svet 1924, XXXVII. 264; E. Cevc, Umetnostnozgodovinska bibliografija dr. Franceta Steleta do leta 1958, ZUZ V.-VI. n.v. 1959, 20-37.

Pogled v Razstavno dvorano ob priliki razstave Češko in slovaško slikarstvo med vojnama, Narodna galerija, julij—avgust 1978

66. Isti, *Moderne umenie vo svetle 19. storočja*, Svoradov (Bratislava) 8, 1940, 53—57, 81—83, 116—118; E. Cevc, *Umetnostnozgodovinska bibliografija dr. Franceta Steleta do leta 1958*, ZUZ V.—VI. n. v. 1959, 20—37.
67. J. A. Glonar, *Ein Werk aus der Laibacher Schule Plečniks*, Prager Presse, 18. VII. 1923, št. 195; ZUZ IV. 1924, Bibliografija, Kritike in polemike, Razstave.
68. V. Molè, *Prof. J. Plečnik. Návrh kastela najsvätejšiho Srdce Ježíšova na Král. Vinohradech*, Časopis katolíckého duchovenstva (Praha), 1. 65, št. 6, 393—398; ZUZ V. n. v. 1925, Bibliografije, Biografije.
69. —, *Prof. Josip Plečnik*, Časopis katolíckého duchovenstva, 1. 65, št. 10, 743—744; ZUZ V. 1925, Bibliografije, Biografije.
70. J. Pečírka, *Josip Plečnik und Prag*, Prager Presse 1926, 31. X. 1926; ZUZ VI. 1926, Bibliografija 1926, Biografije.
71. V. V. Štech, *Die Burg*, Prager, Presse 1927, 15. V. 1927; ZUZ VIII. 1928, Bibliografija, Kritike in polemike, Književna poročila, Razstave.
72. P. Janák, *Josef Plečnik v Praze*, Volné Směry XXXVI. (1928), št. 4, 97—108; ZUZ VIII. 1928, Bibliografija, Kritike in polemike, Književna poročila, Razstave.
73. S. Vurnik, *Die Burg im Jubiläumsjahr*, Professor Plečnik über eine Rekonstruktionbauten. Rundgang durch die Burg, Prager Presse, 18. VIII., ZUZ VIII. 1928, Bibliografija, Kritike in polemike, Književna poročila, Razstave.
74. Isti, *Aus der Prager Burg und aus Lány*, Prager Presse, št. 306 (3. XI.); ZUZ IX. 1929, Bibliografija 1928, Kritike in polemike, Razstave, Književna poročila.
75. F. Stelè, *Jože Plečnik na Hradčanih in v Ljubljani*, Dom in svet 1929, XXXXII., 273—279; E. Cevc, *Umetnostnozgodovinska bibliografija dr. Franceta Steleta do leta 1958*, ZUZ V.—VI. n. v. 1959, 20—37.
76. Isti, *Josef Plečnik: Výběr Práci, Dom in svet 1929*, XXXXII., 95—96; E. Cevc, *Umetnostnozgodovinska bibliografija dr. Franceta Steleta do leta 1938*, ZUZ V.—VI. n. v. 1959, 20—37.
77. Isti, *Nova dela J. Plečnika v Pragi*, Dom in svet 1933, XXXXVI., 552—555; E. Cevc, *Umetnostnozgodovinska bibliografija dr. Franceta Steleta do leta 1958*, ZUZ V.—VI. n. v. 1959, 20—37.
78. F. Mesesnel, *Nove češke revije*, ZUZ III. 1923, Bibliografija 1923, Književnost, 152—153.
79. Isti, *Výtvarná práce*, ZUZ IV. 1924, Bibliografija, Književnost, 101, 217.
80. Isti, *Veraikon*, ZUZ IV. 1924, Bibliografija, Književnost, 101, 217.
81. Isti, *Iskusstva Slavjan*, ZUZ IV. 1924, Bibliografija, Književnost, 101.
82. Isti, *Kritika*, ZUZ IV. 1924, Bibliografija, Književnost, 101.
83. Isti, *Stavba*, ZUZ IV. 1924, Bibliografija, Književnost, 217.
84. Isti, *Styl*, ZUZ V. 1925, Bibliografija, Književnost, Pregled revij, 77.

OPOMBE

1. Izidor Cankar, *Umetnostnozgodovinsko društvo*, ZUZ I. 1921, 95. — 2. Društvo Mánes« je združevalo češkoslovaške slikarje in grafike, ko so se vračali s študijev na Francoskem. Ime so si nadeli po Josefu Mánesu, pionirju modernega češkoslovaškega slikarstva in grafike. — 3. Vojtěch Hynais (1854—1925), češki slikar, predstavnik umetniške generacije praškega Narodnega divadla.

Študiral je na Dunaju in bil Feuerbachov učenec; študijsko pa se je izpopolnjeval na

potovanju po Italiji; kasneje je dobil štipendijo in odšel v Pariz. V njegovem opusu je opazen sprva italijanski vpliv, nato pa prevlada francoski; šele v zadnjem obdobju svojega razvoja postane realist. — 4. France Mesesnel, Brata Šubic in češka umetnost, ZUZ XIV, 1936—37, 19, citat. — 5. Staroločan Karel Strahl je po smrti leta 1929 zapustil svojo bogato umetnostno zbirko ljublanskim muzejem in galerijam. Iz oporoke zvemo, da je Narodni galeriji pripadlo 90 slik. Med podarjenimi deli je bilo lepo število tujih mojstrov. Na osnovi tega na novo pridobljenega fonda je Galerija ustanovila t. i. kabinet tujcev, ki je zasedal prostora vzhodno od velike dvorane, se pravi današnji »gotški« sobi. — 6. Jan Štursa (1880—1925), češki kipar, ki je študiral v Pragi pri Myslbeku. Njegovo delo postopno zori od izraza osvobojenega literarnega simbolizma do monumentalne izraznosti in subtilnih oblik. — 7. Miloš Jiránek (1876—1911), češki kipar, estetik in kritik; razširjal je in se zavzemal za nove umetnostne smeri, predvsem za impresionizem. V njegovem opusu je moč zaslediti slovaško tradicijo, tehnično pa se je z lastnim delom dokopal do plenerizma. — 8. France Mesesnel, František Zákavec, ZUZ XIV, 1936—37, 40, citata. — 9. Maks Svabinský (1873—1962), češki slikar in grafik. Študiral je v Pragi in se izpopolnjeval na potovanjih po Franciji, Belgiji, Nizozemski in Italiji. Idejno se je naslanjal na domačo tradicijo 19. stoletja; s svojimi deli izraža življenjsko radost in ljubezen do rodne zemlje. V grafiki pa je izdelal

lasten likovni izraz, ki se je razvil od začetne dekorativne secesijske faze do sveže ekspresivnosti in lirske obdelave široke palete različnih motivov. — 10. František Bílek (1872—1941), češki kipar in grafik, ki je študiral v Parizu. Njegova dela, v katerih je opazen vpliv francoske gotske plastike, so prežeta z religiozno mistiko. Delal je v bronu, kamnu in lesu. — 11. Josef Mánes (1820—1971), češki slikar in grafik. Sprva se je slikarstva učil doma pri očetu Antonínu Mánesu, kasneje pa je s študijem nadaljeval na praški Akademiji (1840—44). V svojem razvoju je stopal od patriotskega romantičnega zanosa preko žanrskih motivov do realizma, kateremu je v svoji deželi postavil temelje. Njegovemu pionirskemu delu v čast so češki umetniki poimenovali svoje društvo z imenom Mánes.

Poleg navedenih del sem za sestavek uporabila še naslednjo literaturo:

I. Cankar, Umetnostnozgodovinsko društvo, ZUZ I. 1921, 93—95. — Masarykův slovník náučný III., Praha 1927 (v. Jiránek Miloš). — Narodna galerija je dobila svojo streho, Vestnik Narodne galerije 1-2, 1929. — J. A. Glonar, Velik dogodek v Narodni galeriji, Slov. narod, 17. 11. 1930, št. 262. — J. Polec, Edvard in Karel Strahl, ZUZ X. 1930, 45—83. — ELU I., Zagreb 1959 (v. Bílek František). — ELU II., Zagreb 1962 (v. Hynais Vojtěch). — ELU III., Zagreb 1964 (v. Mánes Josef). — ELU IV., Zagreb 1966 (v. Štursa Jan, v. Svabinský Maks).

Kratice: ZUZ = Zbornik za umetnostno zgodovino, ELU = Enciklopedija likovnih umetnosti.

